

FE'L ZAMONLARI TENSE

Oddiy hozirgi zamon

Fe'ning hozirgi oddiy zamon (Simple Present Tense) shakli infinitivning "to"siz shakliga to'g'ri keladi. Uchinchi shaxs birlikda fe'l o'zagiga **-(e)s** qo'shimchasi qo'shiladi.

Positive

I		Men o'ynayman.
We		Biz o'ynaymiz.
You	play	Siz o'ynaysiz.
They		Ular o'ynaydilar.
He		U o'ynaydi.
She	plays	U o'ynaydi.
It		U o'ynaydi.

Tasdiq

Uchinchi shaxs birlikda ishlatilayotgan fe'l undoshdan keyin keluvchi "y" harfiga tugagan bo'lsa, "y" harfi "i"ga aylanadi va "-es" qo'shimchasi qo'shiladi:

study – studies

try - tries

"o" unlisi va "ch", "sh", "s" yoki "x" sirg'aluvchi undoshlar bilan tugagan so'zlarga "-es" qo'shimchasi qo'shiladi:

go – goes

teach – teaches

fish – fishes

do - does

pass – passes

fix - fixes

Inkor va so'roq gaplar **do** yordamchi fe'li vositasida yasaladi.

Negative

I		
We	do not	
You	(don't)	play
They		

Inkor

Men o'ynamayman.
Biz o'ynamaymiz.
Siz o'ynamaysiz.
Ular o'ynamaydilar.

He			U o'ynamaydi.
She	does	play	U o'ynamaydi.
It	not		U o'ynamaydi.
	(doesn't		
	)		

<i>Question</i>			<i>So'roq</i>
	I		Men o'ynaymanmi?
Do	We	play?	Biz o'ynaymizmi?
	You		Siz o'ynaysizmi?
	They		Ular o'ynaydilarmi?
	He		U o'ynaydimi?
Doe	She	play?	U o'ynaydimi?
s	It		U o'ynaydimi?

Oddiy hozirgi zamon har xil holatlarda ishlatilishi mumkin. U doim ham hozir bo'layotgan ish-harakat yoki holatni ifodalamaydi.

Oddiy hozirgi zamon quyidagi hollarda ishlatiladi:

1. Biror narsa yoki kimsaning hozirgi holati yoki maqomini ifodalash uchun holat fe'llari bilan.

Ben **is** hungry.
 Benning qorni och.
 Now I **believe** that you are right.
 Endi haqligingga ishonyapman (*yoki* ishondim).
 That cake **smells** good.
 Anavi shirin kulchadan yaxshi hid kelyapti.
Do you **realize** what you are saying?
 Nima deyaotganingni tushunyapsanmi?
 Caroline **attends** college in Canada.
 Karolin Kanadada kollejga qatnaydi (*yoki* qatnayapti).
Does Harold **live** in Rome now?
 Harold hozir Rimda yashayaptimi?

Bunday gaplarda **now, at this time/moment, today, tonight, this minute/morning/noon/evening** kabi payt ravishlari kelishi mumkin.

2. Oddiy hozirgi zamon mutlaq haqiqat yoki tabiiy qonuniyatni ifodalash uchun ishlatiladi.

The moon **affects** the tides.

Oy suvning ko'tarilishi va pasayishiga ta'sir qiladi.

Parallel lines never **meet**.

Parallel chiziqlar hech qachon to'qnashmaydi.

Hot air **rises**.

Issiq havo (yuqoriga) ko'tariladi.

Hydrogen and oxygen combine to make water.

Suv hosil bo'lishi uchun vodorod bilan kislorod qo'shiladi.

Bunday gaplarda **always** (doim), **never** (hech qachon), **inevitably** (muqarrar), **without fail** (albatta), **at all times** (hamisha), **invariably** (shubhasiz) kabi payt ravishlari kelishi mumkin.

3. Oddiy hozirgi zamon odat tusiga kirgan, takrorlanuvchi ish-harakatni ifodalash uchun ishlatiladi.

Beverly **drinks** coffee every morning.

Beverli har kuni ertalab kofe ichadi.

We always **celebrate** my birthday with a family party.

Biz doim mening tug'ilgan kunimni oilaviy kecha bilan nishonlaymiz.

The Browns **do not wash** their windows every week.

Braunlar derazalarini har hafta yuvishmaydi.

Do the Andersons plant tomatoes every year?

Andersonlar har yili pamiyor ekishadimi?

Bunday gaplarda **always** (doim), **never** (hech qachon), **usually** (odatda), **seldom** (kamdan kam/ba'zida), **sometimes** (ba'zan), **rarely** (kamdan kam), **not ever** (doim emas), **occasionally** (tasodifan), **often** (tez-tez), **not often** (tez-tez emas), **every** (har), **each** (har) kabi payt ravishlari kelishi mumkin.

4. Hozirgi oddiy zamon badiiy, ilmiy, sahna va san'at asarlarini muhokama qilishda boshqalarning avval aytgan yoki yozgan gaplariga murojaat qilinganda tarixiy hozirgi zamoni ko'rsatish uchun ishlatiladi.

In the short story “The Lottery”, Shirley Jackson **writes** an allegory of the injustice of life.

“Lottereya” nomli qisqa hikoyasida, Shirli Jakson hayot adolatsizligi allegoriyasini yozgan.

Darwin **presents** evidence for the development of life from lower to higher forms.

Darwin hayotning quyi shakldan yuqori shaklga qarab rivojlanishi haqida dalillar keltiradi.

The author of this textbook **explains** the problem clearly.

Bu darslik muallifi muammolarni yaxshi tushuntirib bergan.

Bunda gapda **skillfully** (mohirona), **cleverly** (oqilona), **correctly** (to‘g‘ri), **incorrectly** (noto‘g‘ri), **clumsily** (qo‘pol), **brilliantly** (a‘lo darajada), **well** (yaxshi), **poorly** (bo‘sh), **adequately** (mos tarzda), **inadequately** (nomuvofiq tarzda), **properly** (to‘g‘ri), **rightly** (haqli ravishda), **wrongly** (noto‘g‘ri) kabi baholash ravishlari kelishi mumkin.

5. Hozirgi oddiy zamon biror narsani izohlash, tushintirish yoki aniqlashda ishlatiladi.

To fight against criminality **means** to prevent and solve crimes.

Jinoyatchilikka qarshi kurashmoq jinoyatlarni oldini olmoq va ochmoq demakdir.

An investigator **solves** crimes but an operative worker **detects** criminals.

Tergovchi jinoyatlarni ochadi, tezkor xodim esa, jinoyatchilarni izlab topadi.

6. Hozirgi oddiy zamon shart va payt ergash gaplarda kelajakda sodir bo‘lishi mumkin bo‘lgan ish-harakatni ifodalashda ishlatiladi.

Uncle Robert will give you fifty dollars **if** he **likes** your work.

Agar ishing yoqsa, Robert amaki senga ellik dollar beradi.

Uncle Robert will give you fifty dollars **when** he **sees** you.

Robert amaki seni ko‘rganida senga ellik dollar beradi.

7. Hozirgi oddiy zamon keljakda sodir bo'lishi aniq bo'lgan ish-harakatni ifodalashda ishlatiladi.

The plane **leaves** at 9:25 tonight.
 Samolyot kechqurun soat 9:25da uchadi.
 The term **is** over on December 16.
 Muddat 16 dekabrda tugaydi.

Oddiy kelasi zamon

Fe'ning oddiy kelasi zamon (The Simple Future Tense) shaklini yasash uchun **shall** (I shaxs birlik va ko'plikda) va **will** (II va III shaxslar birlik va ko'plikda) yordamchi fe'llari hamda asosiy fe'ning "to"siz infinitiv shaklidan foydalaniladi. Hozirgi ingliz tilida barcha shaxslar uchun, ham birlikda ham ko'plikda **will** yordamchi fe'lini qo'llash oddiy holga aylangan.

I shall (will) do it tomorrow.
 Men buni ertaga bajaraman.

Og'zaki nutqda tasdiq va so'roq gaplarda yordamchi fe'llarning qisqargan shakllari ishlatiladi.

<i>Birlik</i>		<i>Ko'plik</i>	
<i>to'liq shakli</i>	<i>qisqargan shakli</i>	<i>to'liq shakli</i>	<i>qisqargan shakli</i>
I shall	= I'll	we shall	= we'll
I will	= I'll	he will	= he'll
he will	= he'll	you will	= you'll
she will	= she'll	they will	= they'll

shall not = shan't
will not = won't.

So'roq gaplarda yordamchi fe'l egadan oldin qo'yiladi.

<i>Tasdiq gap</i>			<i>So'roq gap</i>		
I		be ...		I	be ... ?
We	will	have ...		we	have ... ?
You	(ll)	come ...		you	come ... ?

They		.
He	will	do ... .
She	not	go ... .
It	(won't)	take ... .
		give ... .

Will	they	do ... ?
	he	go ... ?
	she	take ... ?
	it	give ... ?

Simple Future kelgusida sodir bo'ladigan ish-harakatlarni ifodalaydi. Kelasi zamonda ko'pincha quyidagi payt ravishlari ishlatiladi:

tonight bugun tunda

tomorrow ertaga

the day after tomorrow indinga

in two days (a month) ikki kundan (bir oydan) keyin

next week kelasi hafta(da)

next month kelasi oy(da)

soon yaqinda, tezda

She travels a lot. Today she is in London. Tomorrow she'll **be** in Rome, next week she'll **be** in Tokyo.

U juda ko'p sayohat qiladi. Bugun u Londonda. Ertaga u Rimda bo'ladi, kelasi hafta(da) Tokioda bo'ladi.

We'll probably **go** out for a walk after dinner.

Tushlikdan keyin sayr qilishga chiqsak kerak.

I **won't be** at home tonight.

Bugun tunda uyda bo'lmayman.

Simple Future (oddiy kelasi zamon) ko'pincha **if, when, after, as soon as, before** bog'lovchilari bilan bog'langan shart va payt ergash gapli qo'shma gaplarda ishlatiladi. Bunday qo'shma gaplardagi bosh gap odatda kelasi zamonda keladi.

Oddiy kelasi zamon **be going to** "-moqchi" vositasida ham ifodalanishi mumkin.

Oddiy o'tgan zamon

to be fe'lining tuslanishi

Oddiy o'tgan zamonda (The Simple Past Tense) **to be** (bo'lmoq) fe'li ikki shaklda ishlatiladi: **was** - birlikda va

were - ko'plikda.

Tasdiq

I		edim
He	was	edi
She		edi
It		edi
We		edik
You	wer	edingiz
They	e	edilar

Inkor

I		emasdim
he	was	emasdi
she	not/wasn't	emasdi
It		emasdi
we		emasdik
you	were	emasdingiz
the	not/weren't	emasdilar
y		

So'roq

Was	I ... ?	edimmi?
	he ... ?	edimi?
	she ... ?	edimi?
	it ... ?	edimi?
	we ... ?	edikmi?
Wer	you ... ?	edingizmi?
e		edingmi?
	they ... ?	edilarmi?

Javob

	you were. (were not)
Yes,	he was. (was not)
(No,	she was. (wasn't)
)	it was. (wasn't)
	you were. (weren't)
Yes,	we were. (were not)
(No,	I was. (wasn't)
)	they were. (weren't)

To'g'ri va noto'g'ri fe'llar

O'tgan zamon shaklining yasallishiga ko'ra ingliz tilidagi fe'llar ikki turga bo'linadi: **to'g'ri fe'llar** (regular verbs) va **noto'g'ri fe'llar** (irregular verbs).

To'g'ri fe'llarning o'tgan zamon shakli **-ed** qo'shimchasi yordamida yasaladi va [d] yoki [t] yohud [id] tarzida talaffuz qilinadi:

Jarangli undoshlar va unlilardan keyin [d] tarzida:

to open – opened
ochmoq – ochdi

to play – played
o'ynamoq – o'ynadi

Jarangsiz undoshlardan keyin [t] tarzida:

to work – worked
ishlamoq – ishladi

to talk – talked
gaplashmoq – gaplashdi

“**d**” va “**t**” harflaridan keyin [id] tarzida:

to want – wanted
xohlamoq – xohladi

to depend – depended
bog‘liq bo‘lmoq – bog‘liq
edi

to shout – shouted
baqirmoq – baqirdi

to demand –
demanded
talab qilmoq – talab
qildi

Imlo (spelling)

“**-e**” harfiga tugagan to‘g‘ri fe‘llarga **-d** harfini qo‘shib o‘tgan zamon shakli yasaladi:

to translate – translated
tarjima qilmoq – tarjima
qildi

to investigate – investigated
tekshirmoq – tekshirdi

Undoshdan keyin keluvchi “y” harfiga tugagan fe‘lga **-ed** qo‘shimchasi qo‘shilganda “y” harfi “i”ga aylanadi.

to study – studied
tahsil olmoq – tahsil
oldi

to identify – identified
aynanlashtirmoq – aynanlashtirdi

Noto‘g‘ri fe‘llarning o‘tgan zamon shakli fe‘l o‘zagining o‘zgarishi bilan hosil bo‘ladi.

to write – **wrote**
yozmoq – yozdi
to become –
became
bo‘lmoq – bo‘ldi

to go – **went**
bormoq – bordi
to have – **had**
ega bo‘lmoq – ega edi

Hozirgi ingliz tilida ko‘p ishlatiladigan noto‘g‘ri fe‘llarning ro‘yxati qo‘llanmaning oxiriga ilova qilingan.

Positive (tasdiq)

I	watched	Ko'rdim.
He	.	Qildi.
She	did.	Bordi.
It	went.	Yomg'ir yog'di.
We	rained.	O'ynadik.
You	played.	Boshlading(iz).
They	begun.	Tozaladilar/tozalashdi.
	cleaned.	

Inkor va so'roq gaplar **do** yordamchi fe'lning o'tgan zamon shakli **did** vositasida yasaladi.

Negative (inkor)

I	watch.	Ko'rmadim.
He	do.	Qilmadi.
She	did	Bormadi.
It	not	Yomg'ir yog'madi.
We	(didn't)	O'ynamadik.
You	)	Boshlamading(iz).
They	clean.	Tozalamadilar/tozalashmadi.

Interrogative (so'roq)

I	watch?	Ko'rdimmi?
he	do?	Qildimi?
she	go?	Bordimi?
Di	it	Yomg'ir yog'dimi?
d	we	O'ynadikmi?
	play?	Boshlading(iz)mi?
	you	Tozaladilarmi/tozalashdimi?
	begin?	
	the	
	clean?	
	y	

Oddiy o'tgan zamon quyidagi hollarda ishlatiladi:

1. O'tmishda bir marta sodir bo'lgan ish-harakatni ifodalash uchun **yesterday** (kecha), **the day before yesterday** (o'tgan kuni), **yesterday morning** (kecha ertalab), **last night** (kecha oqshom), **an hour/a week/a month/a year ago** (bir soat/hafta/oy/yil ilgari) kabi payt ravishlari bilan:

She **visited** her parents **last week**.

U o'tgan hafta ota-onasini ko'rib keldi.

Yesterday we **went** to the library.

Kecha biz kutubxonaga bordik.

2. O'tmishdagi odatiy, qaytariluvchi ish-harakatni ifodalash uchun:

Last month I went to the theatre every week.

O'tgan oyda men har hafta teatrga bordim.

3. Bo'lib o'tgan bir necha ish-harakatni ifodalash uchun:

Jane did much yesterday; she cleaned her room, did shopping, went to the chemistry and looked after the children.

Jeyn kecha ko'p ish qildi; u xonani yig'ishtirdi, do'konga chiqib keldi, dorixonaga bordi va bolalarga qaradi.

I got up, had breakfast and went to work.

O'rnimdan turdim, nonushta qildim va ishga ketdim.

Hozirgi davomli zamon

Continuous (davomli, davom etuvchi) zamonlari guruhi ish-harakatning muayyan vaqtda (o'tmishda, hozir yoki kelgusida) sodir bo'lib turganligini yoki hali tugamaganligini bildiradi.

Hozirgi davom etuvchi zamon (The Present Continuous Tense) **to be** yordamchi fe'lining hozirgi zamon shakllaridan biri (**am, is, are**) va asosiy fe'ning hozirgi zamon sifatdosh shakli (**Participle I**) yordamida yasaladi.

<i>Positive</i>	<i>Tasdiq</i>
I am working.	Ishlayapman.
He is working.	Ishlayapti.
She is working.	Ishlayapti.
It is working.	Ishlayapti.
We are working.	Ishlayapmiz.
You are working.	Ishlayapsiz.
They are working.	Ishlayaptilar.

*Negative**Inkor*

I	am not working.	Ishlamayapman.
He		
She	is not working.	Ishlamayapti.
It	(isn't working)	
We		Ishlamayapmiz.
You	are not	Ishlamayapsiz.
They	working. (aren't working)	Ishlamayaptilar.

*Question**So'roq*

Am	I	working?	Ishlayapmanmi?
	he		
Is	she	working?	Ishlayaptimi?
	it		
	we		Ishlayapmizmi?
Are	you	working?	Ishlayapsizmi?
	they		Ishlayaptilarmi?

Present Continuous ba'zi manbalarda **Progressive** Tense deb ham yuritiladi. Mazkur zamon ayni paytda sodir bo'lib turgan, lekin tugaydigan ish-harakatni ifodalaydi. Kelasi zamon payt ravishlari bilan ishlatilganda kelasi (Future) zamonni ifodalaydi.

Present Continuous quyidagi hollarda ishlatiladi:

1. Hozir sodir bo'lib turgan ish-harakatni ifodalashda **now, today, this minute, this month, this year, at the moment** kabi va boshqa payt ravishlari bilan:

The children **are playing** outside today.

Bugun bolalar tashqarida o'ynashyapti.

"What **are** you **doing** now?"

"Hozir nima qilyapsiz?"

"I'm **reading** a book."

"Kitob o'qiyapman."

It **is raining**.

Yomg'ir yog'yapti.

2. Odat bo'lib qolgan ish-harakatni, ko'pincha salbiy munosabat bildirilganda:

That little girl **is** always **biting** her fingernails.

O'sha qizcha doim tirnog'ini tishlab yuradi.

Tracy **is** always **eating** too much.

Treysi doim ko'p ovqat yeydi.

3. Kelgusida sodir bo'lishi kutilayotgan ish-harakatni ifodalashda **this afternoon, tonight, tomorrow, next week, soon, next month** va shu kabi boshqa payt ravishlari bilan:

The chief constable **is arriving** from London at 2:15 tomorrow afternoon.

Bosh konstabel ertaga kunduzi soat 2:15 da Londondan keladi.

We **are going** to the theatre tonight.

Bugun kechqurun teatrga bormoqchimiz.

She **is leaving** on Friday.

U juma kuni jo'nab ketyapti. (*yoki* ketadi)

Jismoniy, aqliy va ruhiy hissiyotlarni ifodalaydigan quyidagi fe'llar **Continuous** zamonlarida ishlatilmasdan, **Simple** (oddiy) zamonlarda ishlatiladi.

to **like**

yoqtirmoq

to **know**

bilmoq

to **have**

ega bo'lmoq

to **wish**

xohlamoq

to **hear**

eshitmoq

to **understand**

tushunmoq

to **notice**

payqamoq, sezmoq

to **believe**

ishonmoq

to **remember**

eslamoq

to **love**

sevmoq

to **feel**

sezmoq

to **forget**

unutmoq

to **see**

ko'rmoq

to **intent**

jazm qilmoq

Do you **hear** a strange voice?

Siz g'alati ovozni eshityapsizmi?

I don't like this this song.

Menga bu qo'shiq yoqmayapti.